

EEN RAPPORT VANUIT WERKPAKKET PRAKTIJK

ARTS IN HEALTH NEDERLAND

Werkzame elementen in kunst, zorg en welzijn

Overzicht van werkzame elementen

Dit rapport vanuit Werkpakket Praktijk van Arts in Health Nederland brengt de kennis en ervaring uit de dagelijkse praktijk samen en maakt zichtbaar welke elementen kunst in zorg en welzijn duurzaam laten werken.

DATUM
Mei 2026

AUTEURS

Atty Bax — kunstadviseur, Cultuuradvies op Maat, Kunstloc Brabant
Joyce Vlaming — projectleider kunst & cultuur, AxionContinu
Finn Minke — adviseur Cultuurparticipatie, LKCA

MET MEDEWERKING VAN DE GEÏNTERVIEWDE PRAKTIJKEN

- Annemarie Beutler — Jeroen Bosch Ziekenhuis, 's-Hertogenbosch
- Anika Etman — GGzE, Eindhoven
- Anna Berkhout — Atelier Herenplaats, Rotterdam
- Carien Borst — Kunst op Recept Walcheren
- Maaïke Mul, Wendy van Zon & Elke Veltman — Vitalis, Eindhoven
- Linn den Hollander — Lister (GGZ Utrecht)
- Menno Dudok van Heel — Kunstzaken, Amsterdam UMC
- Michiel Holtrop — Stichting Appeltaartconcerten
- Margo Geling, Hans Thissen & Jacqueline Kapteijn — CliniClowns
- Sjaak Langenberg & Rosé de Beer — social designers
- Dorothe Lucassen — Het Wilde Westen, Utrecht
- Marike Soeterik — Welzijn op Recept / Kunst & Welzijn Dynamo, Amsterdam
- Annuska Zwaneveld — E25 Zorg en Welzijn

Inhoud

Inleiding	4
Werkzame elementen	5
De intermediair	5
Professionele kunstenaars	6
Kunstenaars als veranderkundigen	6
Inbedding & organisatie	7
Communicatie en draagvlak	8
Financiering & duurzaamheid	9
Onze bevindingen op een rij	9
Aanbevelingen voor de praktijk	9
Aanbevelingen voor beleid en onderwijs in kunst, cultuur, zorg en welzijn	9
Tenslotte	10
Ons advies	10

Inleiding

Het veld van Arts in Health (kunst in zorg en welzijn) groeit snel. Er is behoefte aan inzicht in wat werkt, voorwaarden voor duurzame verankering en een gedeeld begrippenkader voor kunst-, zorg- en welzijnsprofessionals.

Tussen maart en mei 2026 hebben wij, Atty Bax, Joyce Vlaming en Finn Minke, adviseur Cultuurparticipatie bij LKCA, gesprekken gevoerd met kunstprofessionals, zorgorganisaties, kunstenaars, programmaleiders, initiatieven en social designers in Nederland. Wij selecteerden ze uit onze bestaande netwerken en keken naar ervaring met kunst in zorg en welzijn, hielden rekening met het sociaal domein, de langdurige zorg en het ziekenhuis en of ze verbonden zijn aan een organisatie of werkzaam zijn als zzp-er.

Dit artikel bundelt hun inzichten en identificeert de werkzame elementen die vanuit de werkpraktijk essentieel zijn voor de toekomst van Arts in Health. Er zijn interviews gehouden met

- Annemarie Beutler: verpleegkundige bij het Jeroen Bosch Ziekenhuis in 's-Hertogenbosch.
- Anika Etman: kunstcoördinator bij GgZ Eindhoven.
- Anna Berkhout: werkzaam bij Atelier Herenplaats in Rotterdam.
- Carien Borst: verzorger van o.a. Kunst op recept Walcheren. Werkt als kunstenaar, trainer en coach.
- Cultuuraanagers bij Vitalis in Eindhoven: Maaïke Mul, Wendy van Zon en Elke Veltman.
- Linn den Hollander: adviseur Kunst in de Zorg bij Lister (GGZ Utrecht).
- Menno Dudok van Heel: Hoofd Kunstzaken bij Amsterdam UMC.
- Michiel Holtrop: Stichting Appeltaartconcerten in heel Nederland.
- Werkzaam bij Cliniclowns: Margo Geling, Hans Thissen en Jacqueline Kapteijn.
- Sjaak Langenberg & Rosé de Beer: social designers in langdurige projecten bij onder andere zorgorganisaties in Nederland.
- Dorothe Lucassen: directeur van het wijkcultuurhuis Het Wilde Westen in Utrecht.
- Marike Soeterik: stedelijk projectleider Kunst & Cultuur Welzijn op Recept Amsterdam/Projectleider Kunst & Welzijn Dynamo.
- Annuska Zwaneveld,: projectleider E25 Zorg en Welzijn.

Dit overzicht laat zien dat kunst in zorg en welzijn niet één discipline is, maar een veelkleurig ecosysteem.

Wij haalden in de gesprekken met deze mensen de praktijkkennis op die in hun ogen van essentieel belang is om kunst in zorg en welzijn verder te ontwikkelen. We hadden van tevoren vragen opgesteld om deze elementen los te krijgen. Die waren als volgt.

- Wat zijn de werkzame elementen van jouw werk op het gebied van organisatie, samenwerking, duurzaamheid, financiering en zichtbaarheid?
- Hoe ben je ingebed in jouw organisatie? Wat is jouw positie?
- Hoe zijn jouw activiteiten ingebed in het beleid van de organisatie?
- Is jouw directie, raad van bestuur, goed op de hoogte van jouw activiteiten, hoe heb je draagvlak gecreëerd?
- Wat is het afbreukrisico in jouw werk?

- Als je jouw werk opnieuw zou moeten opstarten, wat is er dan absoluut nodig? En wat zou je als eerste doen?
- Wat zijn verder voor jou noodzakelijke randvoorwaarden om je werk te kunnen doen? (B.v. medewerkers met kunst-achtergrond, netwerk, eigen budget, in loondienst, beschikbare ruimte voor tentoonstelling of werkplaats/atelier etc.)
- Hoe maak je jouw project(en)/programma (financieel) duurzaam?
- Hoe bereik je je doelgroep en zorg je dat je zichtbaar bent en blijft?
- Als alles mogelijk zou zijn, waar droom je dan van?
- Wat adviseer je iemand die nieuw start in dit vakgebied?

We organiseerden ook 9 april 2026 een sessie met een deel van de tot dan toe geïnterviewden en Marianne van Driel van het fonds Sluyterman van Loo om de opgehaalde kennis met elkaar te delen en de werkzame elementen te finetunen. We vroegen de deelnemers om hun eigen ecosysteem visueel in kaart te brengen en dat bespraken we met elkaar. Er was veel herkenning en instemming over de werkende elementen en we konden ook nog het een en ander toevoegen. Het was bijzonder omdat we voor het eerst vanuit verschillende sectoren en perspectieven, kennis en ervaringen deelden. Deze werkvorm, in kleine groepen met verschillende achtergronden in ziekenhuizen, sociaal domein en langdurige zorg bleek zeer vruchtbaar en smaakte naar meer. Het lijkt ons een goed idee om deze interdisciplinaire intervisie verder uit te werken in de mogelijke vervolgstappen van Arts in Health.

Werkzame elementen

De intermediair

Pioniers/grenswerkers die werken op het grensvlak van kunst, zorg en welzijn zijn mensen met visie en doorzettingsvermogen. Alle verhalen van de geïnterviewden tonen hetzelfde patroon: mensen die gewoon beginnen, soms ook zonder volledig mandaat en meestal eerst een pilot. Ze houden vol ondanks weerstand, stroperigheid of onbekendheid van kunst in de zorg en welzijn. Ze brengen hun eigen netwerk, kennis en creativiteit actief in. Het zijn doorzetters en goede netwerkers die vol enthousiasme mensen meekrijgen, ter plaatse fysiek aanwezig zijn en verbindingen leggen met de omgeving.

Deze mensen zijn kartrekkers en hebben verschillende functies. Kunstenaars, kunsteducatoren, kunstcoördinatoren en cultuuraanjagers. Ze hebben als achtergrond/opleiding kunstacademie, kunstgeschiedenis, theaterwetenschappen of vaktherapie gestudeerd en dat is een duidelijke meerwaarde omdat zij de wereld van de kunst kennen en soms ook zelf artistiek bezig zijn. Zo bewaken ze kwaliteit, begeleiden creatieve processen en spreken de taal van kunstenaars, maar ook de taal van zorg en welzijn. Ze hebben een intrinsieke motivatie en liefde voor hun vak en laten diepe betrokkenheid zien. Ze geloven in zorg en kunst als menselijk proces en hebben een oprechtheid in omgang met deelnemers. Ze werken aan menselijke gelijkwaardigheid.

We zien ook kunstenaars die dit werk als artistiek/zakelijk leiders zelfstandig uitvoeren, niet vanuit een organisatie, maar wel in zeer nauwe samenwerking met een organisatie. Hierbij is het belangrijk dat je als intermediair, kunstenaar of kunstcoördinator standvastig bent in visie, maar met flexibiliteit in proces, aldus Sjaak Langenberg & Rosé de Beer.

Kortom, intermediairs zijn cruciaal, zij hebben een hands-on mentaliteit en een lange adem. Er zou ook een opleiding voor moeten zijn, stelt Maaike Mul van Vitalis.

Professionele kunstenaars

De inzet van professionele kunstenaars in de uitvoering is ook van doorslaggevend belang. Professionele kunstenaars zorgen voor kwaliteit, esthetiek en creatieve groei. Hierdoor stijgen mensen boven zichzelf uit, voelen zich gezien en ervaren herstel. Kunstbeoefening onder begeleiding van een professionele kunstenaar werkt transformerend *zonder* therapeutisch dossier of behandelrelatie. Kunst brengt lichtheid, geeft identiteit, vermindert eenzaamheid, ondersteunt wachttijd en bouwt mee aan zelfvertrouwen en plezier.

Alle geïnterviewden praktijken benadrukken het belang van de inzet van professionele kunstenaars in zorg en welzijn. Een hoog artistiek niveau van de kunstenaar is cruciaal.

Bijvoorbeeld: Herenplaats werkt met kunstenaars op niveau van kunstacademies, Lister benadrukt dat professionele kunstdocenten deelnemers “boven zichzelf laten uitstijgen”. Appeltaartconcerten bewaakt kwaliteit via strenge selectie van musici, Cliniclowns waarborgen kwaliteit via training, methodiek en feedback, Sjaak Langenberg & Rosé de Beer benadrukken het verschil tussen professionele kunstenaars en amateurs. Amateurs en professionals kunnen naast elkaar bestaan, maar er moet onderscheid blijven in rol en kwaliteit. “Je hebt ook geen amateur-tandarts”.

Het waarborgen van kwaliteit en de professionaliteit van kunstenaars is van groot belang. Er is soms ook training nodig voor kunstenaars in omgang met kwetsbare groepen. Bijvoorbeeld wanneer kunstenaars zonder achtergrond in de psychiatrie werken, kan dat een risico met zich meebrengen voor de kunstenaar en de participant. Een inspirerend voorbeeld zijn de Cliniclowns, al worden ze vaak niet erkend als kunst in de zorg. Clowns worden opgeleid gericht op mens en situatie. Cliniclowns doen aan continue kwaliteitsbewaking en methodiekontwikkeling (training, interne toetsing). Ze werken landelijk, met structurele aanwezigheid in ziekenhuizen.

Zowel voor kunstenaars als intermediairs geldt dat een helder, herkenbaar artistiek concept werkt als kwaliteitsborging.

Vakmanschap van kunstenaars vereist ook ondernemerschap. Kunstenaars worden niet voorbereid op werken in de zorg, maar ondernemerschap en eigen initiatief zijn cruciaal. Aanwezigheid is al een methode. Sjaak Langenberg & Rosé de Beer benadrukken dat het begint als kunstenaar door er gewoon te zijn: “Ga maar in de weg zitten.”

Kunstenaars als veranderkundigen

In het veelkleurige ecosysteem dat kunst in zorg en welzijn is hebben kunstenaars verschillende rollen en zijn ze op verschillende manieren werkzaam. We vinden het van belang om ter illustratie de volgende rollen onder de aandacht te brengen. Er zijn namelijk kunstenaars en kunstorganisaties die werken aan strategische ontwikkelingen, maatschappelijke vraagstukken en/of nieuwe manieren van organiseren en programmeren. Zij maken gebruik van de transformatiekracht van kunst en zetten deze op innovatieve wijze in. Sjaak Langenberg & Rosé de Beer zijn daar een voorbeeld van en merken het volgende op:

“Binnen de context van de zorg hebben wij een hybride praktijk ontwikkeld waarin we wisselende rollen aannemen. Binnen Re-creatie zijn we makers, artistiek leiders, verbinders van werelden die naast elkaar bestaan, we verzorgen de communicatie van het project (d.m.v. de Re-creatie website, socials, persberichten, flyers, bebording, enzovoort) en we zijn vanuit onze artistieke praktijk veranderkundigen die met Reinaerde meedenken over strategische ontwikkelingen op De Heygraeff. Door in het hier en nu te ‘oefenen in een andere toekomst’ halen we vergezichten naar

voren en beïnvloeden we beleidsmatige keuzes. Het is niet alleen het welzijnseffect op cliënten van Reinaerde wat telt, onze aanpak en de iteratieve werkwijze van de kunstenaars en (culturele) partners waarmee we binnen Re-creatie werken doet iets met Reinaerde als organisatie. En andersom profiteren wij van de kennis en kunde van zorgmedewerkers. Het pleidooi voor kunst in zorg en welzijn richt zich op platforms zoals artsinhealth.nl en cultureinhealth.eu vooral op (positieve) gezondheidswinst, preventie en welzijneffecten van cultuurparticipatie. Binnen Re-creatie en in de samenwerking met Reinaerde wordt kunst in de zorg niet tot welzijnsverhogende cultuurparticipatie verengt. Soms voelen we ons daardoor een vreemde eend in de bijt, maar meer nog zijn we gemotiveerd om deze veel ruimere definitie van kunstenaars als ‘veranderkundigen’ in de zorg op een breder podium uit te dragen.”

Kunstenaars kunnen een motor zijn voor verandering. Ze gaan praktisch aan de slag, doen, toetsen en brengen zo een creatief proces in de organisatie. Zo kom je er sneller achter wat werkt.

Bij wijkcultuurhuis Het Wilde Westen in Utrecht werkt Dorothe Lucassen volledig vanuit de principes van “*cultural commoning*”. Ze laat alles wat ze doen van onderop ontstaan en gelooft in ecosystemisch werken. Vanuit een open inclusieve houding, met vertrouwen en hoogwaardige artistieke kwaliteit wordt met de wijk de programmering vormgegeven. In deze programmering is veel ruimte voor kunst en zorg met o.a. een kunstprogramma voor zorgmedewerkers om hen te laten ervaren wat kunst kan betekenen in de zorg. Zo zijn ze altijd in ontwikkeling en vormen een lerend platform voor de wijk, maar ook voor de stad en gelijkgestemden daarbuiten.

Ook bij Utrechtse zorgorganisatie AxionContinu zie je deze rol van de kunstenaar terug in het kunstproject “Progress vs Regress” van Melanie Bonajo uit 2016. De documentaire/film werd gemaakt in woonzorgcentrum ‘t Huis aan de Vecht samen met een groep ouderen. Over ouderen wordt veel gepraat, maar zelden wordt hen gevraagd wat ze denken. Melanie Bonajo ondervroeg de groep over hun leven, nieuwe uitvindingen, selfies en hun omgang met technologie. Hiermee speelt en onderzoekt de kunstenaar op een overwegend luchtige, maar soms ook best ernstige wijze verschillende toekomstscenario’s.

Inbedding & organisatie

Formele verankering in een organisatie is doorslaggevend om kunst een rol te geven in de zorg. Dit blijkt bij alle geïnterviewde praktijken:

Lister is onderdeel van het team Beleid, Innovatie & Projecten, en valt direct onder het management. GGZ verankerde de rol van de kunstcoördinator in beleid, Vitalis heeft cultuuraanbagers in het managementteam, Amsterdam UMC heeft een vaste afdeling Kunstzaken. Projecten in organisaties waar dit ontbreekt lopen risico op wegbezuiniging. Werken in bestaande structuren versterkt invloed. Atelier Herenplaats is ingebed in zorgorganisatie Pameijer, Lister integreert kunstprogramma’s in de basiszorg (WMO/WLZ), Vitalis werkt organisatie breed met drie cultuuraanbagers. Marieke Soeterik werkt voor Dynamo Oost, een welzijnsorganisatie in Amsterdam en Annuska Zwaneveld werkt bij E25, een welzijnsorganisatie waar cultuur al een onderdeel van is.

Commitment van bestuur en management is een voorwaarde voor kunst in zorg en welzijn. Successen ontstaan wanneer bestuurders erachter staan, het promoten, luisteren en het nut zien van kunst in de domeinen zorg en welzijn. Afwezigheid van draagvlak bij het bestuur en management is een rem. Maar het geldt ook voor medewerkers op de werkvloer en het middenmanagement. Het middenmanagement is vaak de bottleneck omdat zij snel wisselen van functie en meer gericht zijn op economische efficiency. Draagvlak groeit wanneer zorgpersoneel kunstprojecten zelf ervaart. Goede voorbeelden hiervan zijn een onderzoek waard. Het aanbieden van trainingen “creatief leiderschap” onder leiding van kunstenaars via reguliere trainingsbureaus

voor leidinggevend in de zorg (als ICM, De Baak, Schouten en Nelissen) kan helpen. Zo ervaren managers zelf wat creativiteit kan betekenen. Maar het kan ook intern in een zorgorganisatie, Vitalis verzorgt deze trainingen voor managers bijvoorbeeld zelf.

Voor intermediairs is het hebben van een eigen budget, in vaste dienst zijn of structureel ingehuurd worden, een eigen ruimte hebben (atelier, expositieruimte) en tijd om zichtbaar te zijn noodzakelijk om kunst te verankeren in zorg en welzijn. Ruimte voor improvisatie is ook van cruciaal belang om kunst in zorg en welzijn te faciliteren. De aanwezigheid van zorgbegeleiders bij workshops is ook van belang afhankelijk van de aard van een kunstinterventie.

Communicatie en draagvlak

Samenwerking met de communicatieprofessionals of communicatieafdelingen binnen een zorg- of welzijnsorganisaties is onontbeerlijk en wordt vaak over het hoofd gezien. Professionele communicatie is een kwaliteitsfactor en draagt enorm bij aan zichtbaarheid, draagvlak en continuïteit. Zichtbaarheid creëert draagvlak bij bestuur, betrokkenheid bij medewerkers en trots bij deelnemers. Werkzame vormen: exposities in stafgebouwen, projecten/programma-website, informatie delen via intranet, flyers, nieuwsbrief, film, symposium en professioneel verslaglegging via publicaties. Zichtbaar zijn is cruciaal om het belang van kunst telkens te benadrukken. Zichtbaarheid bij bestuur, zichtbaar zijn bij onderzoekers of innovators binnen een zorg- of welzijnsorganisatie of in een zorgteam houdt de positie sterk. Herkenbare branding en consequente vormgeving helpen de doelgroep en partners te begrijpen wat het aanbod is.

Marika Soeterik: "Ik denk dat het filmpje het beste werkt." Als ik bij wijktafels een filmpje laat zien, en ik neem een Amsterdammer mee die heeft meegedaan, dat maakt impact. Dat gebruik ik ook bij eerstelijns bijeenkomsten."

Verder is het continu werken aan draagvlak belangrijk. Draagvlak ontstaat door relaties, niet door plannen. Ambassadeurs kunnen hierbij van grote waarde zijn. Zij kunnen mensen enthousiasmeren en informeren. Ambassadeurs kunnen in organisaties werken, maar ook daarbuiten. De rol van ambassadeurs kan zowel formeel als informeel van waarde zijn. Zo werkt Stichting Appeltaartconcerten met een officieel comité van aanbeveling en maken kunstcoördinatoren veelvuldig gebruik van enthousiaste collega's in de zorg met een intrinsieke passie voor kunst.

Financiering & duurzaamheid

Werkzame vormen van financiering zijn hybride, maar starten altijd met een duidelijk basisbudget in de zorg of welzijnsinstelling. Denk aan combinaties van zorgbudget, kunstsubsidies (Mondriaan Fonds, Stimuleringsfonds), gemeenten/GALA, fondsen, donateursmodel (Cliniclowns) en steunstichtingen. (Vrienden van...)

Een sterke relatie tussen zorg of welzijn met culturele partners is zeer belangrijk voor subsidies, expertise en zichtbaarheid. Verder is een stevig lokaal kunst- of cultuurnetwerk in een stad of regio belangrijk om in te investeren als zorg- of welzijnsorganisatie. Culturele instellingen snappen de waarde van zorg- en welzijnsprojecten beter.

Opschaling van projecten/programma's vraagt vaak om een nieuwe of andere organisatievorm in verband met het aanvragen van subsidies. Zowel organisatorisch als qua rechtspersoon (bijvoorbeeld een aparte stichting, ANBI status, fondsenwerving). Het kan zorgen voor meer bureaucratie en werkt vaak ook wat vertragend, maar je hebt dan wel kans op een groter bereik.

Onze bevindingen op een rij

- Professionele kunst is essentieel. Kwaliteit werkt door in impact, herstel, trots, samenwerking en een duurzaam cultureel netwerk.
- Langdurige relaties vormen het hart van succesvolle projecten. Consistentie (artistiek, organisatorisch, communicatie) = vertrouwen en draagvlak.
- Zonder formalisering in beleid verdwijnen projecten vroeg of laat.
- Hybride financiering werkt duurzaam.
- Communicatie is geen bijzaak; het is de motor van draagvlak. Sterk merk/duidelijke identiteit versterkt impact en continuïteit.
- Kunstprofessionals functioneren als innovators binnen zorgculturen.
- De zorgsector en de welzijnssector hebben behoefte aan intermediairs met kunst- én zorg- of welzijnskennis. Ze spreken beide talen.
- Integratie van kunstenaars of intermediairs in zorgteams of wijkteams is de toekomst.
- Wetenschappelijke onderbouwing is belangrijk, zeker in ziekenhuizen waar wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan.
- Heldere randvoorwaarden en structuur verhogen de kwaliteit van kunstinterventies.
- Kunst kan een grote transformatiekracht zijn. Bij kunstprojecten in de zorg ben je iets aan het 'doen', je probeert iets uit en stuurt bij. Dit werkt vaak vele malen effectiever dan het maken van abstracte beleidsplannen en/of door te blijven vergaderen/praten.

Aanbevelingen voor de praktijk

- Begin klein, maar wees zichtbaar, doe iets concreets.
- Begin als kunstenaar niet met een vooropgezet plan, leer eerst de mensen kennen waar je mee wilt gaan werken.
- Wees als intermediair soms ook brutaal en ga gewoon beginnen of creëer je eigen functie.
- Zoek geestverwanten op meerdere niveaus zowel intern binnen een organisatie als extern met de culturele omgeving. Ga koffiedrinken. Bouw een stevig netwerk van ambassadeurs. Werk vanuit de context, niet vanuit een vast protocol.
- Zorg voor herkenbare communicatie & branding, wees zichtbaar. Betrek bestuur door zichtbaarheid, niet door stukken tekst. Kennisdeling is daarbij van groot belang en kan eenvoudig georganiseerd worden.
- Leg ervaringen systematisch vast (feedback, foto's, films, quotes, data). Zorg voor kwalitatieve verslaglegging.
- Laat ruimte voor improvisatie en mensgericht handelen.

Aanbevelingen voor beleid en onderwijs in kunst, cultuur, zorg en welzijn

- Creëer structurele rollen voor kunstcoördinatoren/intermediairs binnen zorg- en welzijnsinstellingen.
- Geef kunstcoördinatoren vertrouwen en artistieke vrijheid (binnen de mogelijke kaders). Zij kennen beiden werelden en kunnen als geen ander pionieren. De zorgsector denkt vrij pragmatisch, terwijl kunst juist ruimte creëert voor anders kijken en meer ecosystemisch werken. Zij spreken beide talen en kunnen bruggen bouwen tussen beide werelden.

- Investeer in opleidingen. Denk aan certificering/richtlijnen voor kunstenaars in de zorg maar ook aan kunst in opleidingen van zorgprofessionals op alle niveaus (bijvoorbeeld Art Based Learning, interne opleidingen zoals Kleinkijkacademie bij Severinus of Amstelacademie van Amsterdam UMC).
- Stimuleer hybride financieringsmodellen.
- Zorg voor kennisdeling via landelijke en provinciale netwerken.
- Zet intervisiegroepen op voor intermediairs en kunstenaars op lokaal, regionaal en landelijk niveau bijvoorbeeld via LKCA en instellingen aangesloten bij de Raad van Twaalf.
- Bouw structurele samenwerking tussen kunst- en zorg en welzijnswereld. Doe dat lokaal met lokale culturele instellingen en kunstenaars.

Tenslotte

De diversiteit van praktijken toont dat kunst in de zorg en welzijn geen eenvormige discipline is, maar een rijk ecosysteem dat draait op vakmanschap, vertrouwen, samenwerking en menselijkheid. Wat werkt, werkt omdat het zowel artistiek als organisatorisch stevig is verankerd en omdat het vertrekt vanuit de mens.

Naast de vele mooie losse projecten is er de afgelopen jaren ook een steviger middenveld ontstaan van meerjarige kunstprogramma's in zorg en welzijn. Sommige programma's bestaan zelfs al meer dan 20 jaar. Er is veel ervaring opgedaan, maar de kennis en ervaring is vaak nog niet cross-sectoraal gedeeld en bevindt zich op eilandjes.

We zien dat deze programma's op verschillende manieren tot stand komen, maar er is ook grote overlap. We zien kunstcoördinatoren (ook wel adviseurs of projectleiders genoemd) werken vanuit loondienst in zorgorganisaties, maar ook als externe intermediairs vanuit kennisorganisaties. De rol van coördinator zien we ook terug bij zelfstandige kunstenaars en culturele organisaties als zakelijk en artistiek leiders of trainers. Deze diverse groep van coördinatoren/initiatiefnemers heeft de afgelopen jaren met veel bevlogenheid en innovatief kunst-en-vliegwerk de programma's gedraaid en overeind weten te houden. Dit is volgens ons de basis van Arts in Health Nederland. En deze basis kan op verschillende wijze worden versterkt zodat we voorbijgaan aan de "projectencarrousel" en het een blijvend duurzaam fundament biedt om verder op door te bouwen.

Ons advies

Vanuit het werkpakket Praktijk willen we het volgende nog meegeven:

De beweging van Arts in Health Nederland groeit volgens ons het beste van onderop (commoning). In de praktijk zit de kennis, de kunde en het netwerk. Maak het mogelijk dat praktijk-deelnemers nog beter van elkaar kunnen leren (peer support) zodat ze samen het veld doorontwikkelen. Dit kan bijvoorbeeld door bijeenkomsten te organiseren voor onderlinge uitwisseling (lerend netwerk) en workshops mogelijk te maken met voor de praktijk relevante thema's zoals: "wat is er allemaal mogelijk bij hybride financieringsvormen en hoe pas je dit toe in je praktijk", "hoe communiceer je nog beter over je projecten en wat heb je daarvoor nodig" en "hoe werk je aan intern en extern draagvlak". Kunstloc Brabant biedt al dergelijke bijeenkomsten aan en heeft een regionaal netwerk CareFull dat ook samenwerkt met het onderwijs. Dat zou in elke provincie mogelijk moeten zijn of op zijn minst op meerdere plaatsen in Nederland.

Het is ook belangrijk om de praktijk nog beter zichtbaar te maken met bijvoorbeeld een landelijk magazine, free publicity en een landelijk overzicht op een website van alle praktijken (groot en klein) zoals een database met een kaart van Nederland waarop je kunt zien wat er in jouw buurt mogelijk is.

Er zijn veel kunstenaars die graag in zorg- en welzijn willen werken. In het reguliere kunstvakonderwijs zijn hier nog niet veel mogelijkheden voor om als kunstenaar te kiezen voor kunst in zorg of welzijn vanaf het begin van je studie of een masterprogramma. In het reguliere kunstvakonderwijs worden ondernemersvaardigheden mondjesmaat onderwezen. In Brabant bestaat de Talenthub waarbij jonge kunstenaars na hun vakopleiding zich verder kunnen ontwikkelen in een praktijkwerkgroep oftewel een “hub”. Een dergelijke hub met als thema kunst en gezondheid waar zorg- en welzijnspartners zich voor enkele jaren aan verbinden is een interessant model om in de praktijk talenten te ontwikkelen. De kennis is al aanwezig, de kunstenaar zijn er ook in groten getale...

Congressen over de werking van kunst in de zorg of welzijn zijn belangrijk, maar er is lang over het veld gepraat en te weinig met. We vinden dat deelnemen aan de praktijk en het zelf ervaren het beste overtuigingsmiddel is. Ons advies is daarom om de praktijk volledig centraal te stellen en de andere werkpakketten/onderdelen (zoals onderzoek, beleid, onderwijs en communicatie) dienstbaar te laten zijn aan de praktijk.

We zien een trend bij een aantal fondsen. Zij blijven projecten financieren, maar zien ook het belang van een duurzaam ecosysteem en investeren meer en meer in langdurige programma's en kennisdeling en ontwikkeling van de praktijk.

Wij geloven in de holistische en collectieve werkwijze van Arts in Health Nederland. Kunst in de zorg en welzijn brengt geen directe kant-en-klare oplossing voor een beleidsvraagstuk zoals bijvoorbeeld eenzaamheid of “*reablement*”, maar draagt bij aan een vitaler cultureel ecosysteem waarin mensen weerbaarder worden en minder vatbaar zijn voor problemen. Het vakgebied Arts in Health/kunst in zorg en welzijn is altijd een sociale praktijk waarbij de mens, verbindingen en de context centraal staan. De afgelopen maanden hebben we met dit onderzoek een eerste aanzet kunnen doen. Samen met ervaringsdeskundigen uit de praktijk hebben we gekeken waar we naartoe willen werken. We zouden graag in een vervolgtraject de kennis vanuit de praktijk verder zichtbaar willen maken in samenwerking met de werkpakketten onderwijs, beleid en onderzoek.

Arts in Health verwijst naar het veld dat artistieke en creatieve praktijken toepast om gezondheid en welzijn te bevorderen en een positieve benadering van gezondheid te stimuleren. Dit rapport bundelt de werkzame elementen die vanuit de praktijk essentieel zijn om kunst in zorg en welzijn duurzaam te verankeren.

Dit rapport is mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Ondersteund door Arts in Health Nederland.
www.artinhealth.nl